

rentur, fierentque cives Romani, solum jurepatronatus reservato, *lib. unic. C. de Latin. libertæ. tollend. & aliis juribus*, quæ hic D. Covar. congerit: ex quibus hoc observant Cujac. in *diff. l. unic. Osvald. ad Donell. lib. 2. cap. 16. in princ. Ant. Fab. Jurisprud. tit. 5. princ. 3. Joan Oinotom. Pichard. Arnold. Vin. n. 3. Borcholt. n. 7. & alii Institutionum Interpretes in §. ult. Inst. de libertin.* Sed & jura ingenuitatis manumissis indulgit, quibus jus aureorum annulorum generaliter tribuit, *authent. Ut liberti de cætero, &c. collat. 6. Arnold. Vin. in princ. Inst. de ingen.* Quod autem habetur in *l. In orbe Romano 17. ff. de stat. homin. de ingenuis duntaxat accipiendum est*, quibus Imperator Antonius jus civitatis concessit, nec ad libertinos pertinuit. *Osvald. ubi nuper, Alciat. disputation. lib. 1. cap. 21. Vin & alii proximè laudati.* Imò duntaxat optimatibus qui cives Romani non erant, id indultum tradit D. Nic. Ant. *de exil. lib. 1. cap. 13. num. 18.* ubi quis ex Antoninis ejus legis fuerit author.

Ibi: *Sed & ante Justinianum Constantinus.*

De manumissione in sacrosanctis Ecclesiis actum est supra, n. 56. ubi hæc traduntur.

Verf. Tribum emi.

102 Verbum hoc trifariam usurpatur. Calepin. *verb. Tribus, in fin. ac prædiximus sup. n. 10. in l. Patronus 34. ff. de legat. 3.* cujus enucleationem D. Cov. duce aggredimur. Significat jus ferendi suffragii in tribubus Romanis *Rævard. de authorit. prudent. cap. 7.* Hoc non omnibus civibus Romæ datum est, sed illis tantum, qui in tribus referri meruerunt, plenum jus civitatis assequuti; etenim non paucis absque latione suffragii civitas concessa est. *Liv. decad. 4. lib. 8. num. 33.* ubi inquit: *De Formianis, Fundanisque municipibus & Arpinatibus C. Valerius Tappo, Tribunus plebis promulgavit, ut iis suffragii latio (nam ante sine suffragio habuerant civitatem,) esset.* Huic rogationi quatuor Tribuni plebis, quia non ex autoritate Senatus ferretur, cum intercederent, edocti populi, esse non Senatus jus suffragium quibus vellet impartiri, desisterunt incepto. *Rogatio parlata est, ut in Emilia tribu Formiani, & Fundani; in Cornelia Arpinates ferrent* Ex quo & aliis ejusdem Livii locis id observant D. Covar. *infra, n. 11. Rævard. ubi proximè, Olan. in suo Paralipom. lib. 5. cap. ult. numer. 32. Rosin. de antiquitat. Roman. lib. 6. cap. 17. verf. Omnibus civibus.* Hi qui cives sine suffragio fuere, in quadam tabella ad id destinata, non in tribubus censabantur, ut ex Cicerone tradit *Rævard. sup. verf. Nomina eorum, Rosin. verf. Neque tamen.* Jusfit ergo patronus liberto suo cive Romano tribum, id est jus ferendi suffragii emi quod ex manumissione ei competeat, ut cum D. Covar. inferius asseverabitur, & apprimè *Rævard. probat sub dens, quod illud à populo, vel ab Imperatore gratis, aut pecuniâ manumissi, sive alii comparabant: quod & D. Covar. observat inf. num. 12.*

103 Tribus verò emptio liberto nedum honorem, sed etiam lucrum importabat; etenim tribules capiebant congiaria, hoc est donativa, quæ Imperatores ex liberalitate intes cives dispertiebantur, quæ habentibus suffragium, ac in tribu aliqua descriptis duntaxat præstabantur. *Rævard. sup.*

vers. Nunc videndum, Salian. Annal. tom. 6. anno 4064. num. 7. Calepin. & Nebriffensis verb. Congiarium, Just. Lips. de magnitud. Roman. lib. 2. cap. 12. & hæc tribus commoda, & liberalitates principales Scævola dixit. De quo Sueton. in August. sic habet: Nec minore gravitate, atque constantia, cum propositio congiario multos manumissos, insertoque civium numero comperisset, negavit accepturos, quibus promissum non esset.

Ad Num. 9.

Tessera multipliciter accipitur, ut constat ex 104 *Brison. Calepino, & Nebriffensi verb. Tessera: in præfenti nihil est aliud, nisi tabella, seu frustilla lignea quadrata, sive rotunda, in qua notabatur certa nummorum, vel frumenti quantitas: Illa tradebatur civi Romano, qui ad hanc percipiendam jus habebat, eamque suo tempore exhibens capiebat quod sibi debebatur, quam vulgò Voleta, posse nuncupari, advertit Retes ubi mox laudabitur. De tessera differunt Cujac. *observat, lib. 6. c. 33. Alex ab Alex. dier. genial. lib. 4. Adri. Turneb. adversarior. lib. 19. cap. 26. Ret. in opuscul. lib. 7. cap. 6. n. 23. Rosin. sup. lib. 7. cap. 34. Calepin. ubi proximè.* Quo tempore anni frumentum distribueretur, post D. Covar. refert ex Suetonio *Rosin. d. cap. 34.**

Ibi: *Tulerat sanè Clodius.*

105 Cum esset Tribunus plebis, hanc legem rogavit anno ab Urbe condita 695. A. Gabino, & L. Calphurnio Pisone Consulibus, qua constitutum est, ut frumentum quod antea ex lege *Garcchi* exiguo pretio civibus vendebatur, gratis ex publico tribueretur. Sic *Clodius* populi gratiam intendit aucupari, ut Ciceronem, quem odio capitali prosequeretur, perdere posset. *Salian. annal. tom. 6. anno mundi 3996. n. 6. Rosin. ubi proximè.* Quod Augustus ubi imperium adeptus est, summo perè adimpleri statuit, præficiens speciale Magistratum, qui frumento dispendendo præfesset, qui Præfessus frumenti populo dividendi vocabatur. Ita ex Suetonio in *Augusto, Rosin. d. c. 34. Gracchus* legem de frumento dispertiendo tulit anno Urbis 628. *Salian. anno mundi 3929. n. 8. Rosin. lib. 8. c. 12. verf. Semproniam.*

Ibi: *Quibus probari poterit, nihil aliud esse.*

106 Imò plurimum interesse inter tribum, ac tesseram, ac earum, emptionem videtur. Primò differunt, quia tribu emptæ, acquirebatur principaliter latio suffragii, in quo plenum jus civitatis consistebat, ut assertum est supra, n. 102. nam congiarium, quod tribulibus præstabatur, de quo *num. 130.* erat accessorium, & quasi fructus tribus, ut infra demonstrabitur: sed per emptionem tesserae duntaxat lucrum obveniebat, & illud principaliter comprobatur, scilicet jus ad certam quantitatem frumenti, vel pecuniæ ex publico percipiendam, sicut ex pronotatis apparet. Secundò, nam adepta tribu, quis describeretur in aliqua ex tribubus Romanis, quod nullus inficiabitur: at tessera quæsitâ, id non concedebatur, quod non minus compertum habetur. Tertio, tribus comparabatur à populo, vel Principe, quod prædixi *n. 103. in fin.* tessera frumentariam privatus vendere, gratisve tribuere pote-

Poterat, imò (ni fallor) nec Republica Romana, nec Imperatores unquam hujusmodi tesseras vendiderunt.

107 Hoc autem mihi procul dubio verum est ex præmissis *n. 105.* etenim si frumentum sine pretio aliquo civibus tribuebatur, quomodo tesserae venire poterant ab Imperatore, vel Republica; hoc enim plusquam manifestum est. Tesserae igitur frumentariae gratis solum civibus Romanis præstabantur, ut D. Covar. nos docet, & qui plenum jus civitatis obtinebant: ipsi verò aliis etiam libertis, aut cujusvis conditionis illas cedere pecuniâ, aut liberalitate non prohibebantur, prout frequentissimè evenit in hac curia; nam famuli Regis, vel ab eis descendentes, quibus indultum est specialiter, victum quotidianum ex domo Regia percipiunt, quod jus quibuslibet vendere solent, quo emptores potiuntur quandiu venditores supersint. Hinc intellectus patet ad legem *Sed essi 52. §. 1. ff. de judic. ubi tesserae frumentariae relictae sunt libertis, qui licet tribum non haberent ex manumissione, ut infra *num. 109.* traditur, earum tamen capaces censabantur, nec per emptionem tesserae referri in tribus Romanas merebantur.*

108 Ex dictis itidem infertur discrimen inter legatum tribus, & legatum tesserae; hoc enim in quantitate consistit, *l. Mor tuo bove 50. §. 1. ff. de legat. 2. l. Titia Seio 89. ff. de legat. 3.* illud in corpore, seu in jure ferendi suffragii: hoc quidem est, quod legatur tanquam res aliena, quæ ab hærede emi debet, *l. Qui quatuor 30. §. ult. ff. de legat. 3. §. Non solum, Inst. de legat. commoda verò tribus non censentur legata, sicut nec fructus, cum fundus relinquitur; cogitur tamen hæres ob moram solvere illa, quemadmodum si in fundo tradendo, aliave te fructifera moram commisset, *l. Africanus 40. §. 1. ff. de legat. 1.* Unde si in specie nostræ legis *Patronus*, tessera fuisse relicta, aliter Scævola responderet, etenim non esset legatario præstandum pretium illius, ac æstimatione frumenti, quod foret ille percepturus (supposito quod tessera erat vitalicia, *d. l. Mortue bove §. 1.*) sed tantum valor tesserae, vel frumenti, quia utrumque simul legatarius non perciperet, legato absque mora præfessio, & est lucrum incompatible, quod petere ridiculum censetur, *l. Titia 99. ff. de condit. & demonstr. Nec audiendus erat legatarius contraria postulans etiam adversus hæredem moræ reum, argumento legis *1. C. de furt. Nec refert dicere frumentum loco usurarum deberi; nam jure constitutum est, ne hæres propter moram regulariter ultra legitimum modum usurarium quicquam exsolvat, l. 3. §. ult. ff. de ann. legat. Glossa verb. Distulerint, in §. Item mista, Inst. de action. frumentum autem longè excederet usuras, cum hæc præstarentur, forte illibata, illud loco pretii, quod emptori peribat, subrogaretur. Sed pro tradita conclusione expendo apertissima jura in *l. Quasitum 44. ff. de ususfr. l. Si ususfructus mihi 6. ff. de Usufruct. leg. præter plura, quæ Glossæ ibi congerunt, ubi habetur. Quod si ususfructus relictus sit, & propter moram jam constitui non possit, hæres damnatur ut præster æstimationem fructuum, quos legatarius caperet, mora non interveniente. Ergo similiter de tessera dicendum foret in casu legis *Patronus*, de qua agimus, nempe quod præstaretur frumenti pretium, quod tessera suo die comparatâ libertus perciperet, aut æstimatione tesserae cum usuris: utrumque nullo modo, sicut in tribu à Scævola decisum est, manifesta profectò ratione; quoniam æstimatio tribus penditur intuitu *D. de Faria Novæ Addit. ad Covar. Tom. II.*****

plenissimi juris civitatis Romanæ, quod principaliter relictum est, & quo libertus caruit; commoda verò, & principales largitiones eo tempore civibus præfessæ loco fructuum: quare dici nequit, quod de tessera notabamus, legatarium simul habere rem, & pretium; quia hoc non datur pro commodis tribus, quæ fructus ejus sunt, sed pro ipsa tribu; idemque juris esset si legaretur res alia frugifera, quæ post moram dari nequiret; solveret enim hæres ejus æstimationem, & fructus, nec diceretur re & pretio potiri legatarius, *l. Africanus 40. §. ult. ff. de legat. 1.* Ex quibus colligere licet, inter tribum, & tessera fore discrimen, tam in se, quam quoad juris effectus, si alicui emi juberentur, etsi ægrè à D. Covar. discedamus: utinam alius fundamenta, quæ nos compellunt, evertat, à quo libentissimè correctionem excipiemus.

Ad Num. 10.

109 Huic objectioni facile satisficit si asseveremus cum *Taurello*, quem dat D. Covar. *infra, verf. Lalius, Rævard. d. authorit. prudent. cap. 7. verf. Nunc videndum, & aliis, quod servi quomodolibet manumissi non assequerentur jus suffragii, nec in tribubus censabantur, & consequenter nec imperiales largitiones perciperent, nisi tribum compararent, & sic Scævola intelligit Rævard. quod aperte constat ex Suetonio, quem dedimus *sup. n. 103.* Nec obsistit, quod de libertis in tribus Romanas relatis tradidit D. Covar. *sup. n. 8.* ex *Dionysio, & Livio;* nam sic accipiendum erit, ut non ex manumissione jus suffragii ad tribum obtinuerint, sed quod si aliunde emptione, aut gratiâ in tribus censeri mererentur, non in rusticis, sed in urbanis, ut ignobilioribus describerentur, ne qui vix jugum servitutis excusserant, heroum Romanorum contribules efficerentur. Vide supra, n. 65.*

Ibi: *Quod si authore Cajo liberti Romani.*

De his supra, num. 78.

Verf. Ego verò.

110 Extra dubium quidem est, quod libertus de quo in nostro textu, erat civis Romanus, alioqui nullum relinqueret hæredem, secundum tradita supra *num. 84.* quod D. Covar. *vers. præced.* rectè perpendit.

Verf. *Lalius Taurellus.*

Vide supra, num. 109.

Ibi: *Nam de libertinis libertorum filiis.*

De hac libertorum, & libertinorum distinctione actum est *num. 100.* Nec cogimur ad eam subterfugere, ut *Taurellum à Livii & aliorum testimonii tueamur, perpensis iis quæ sunt supra, num. 109.*

Verf. *Qua ratione.*

Civium Romanorum fuisse disparem conditionem apparet ex præmissis supra, *n. 95. & 109.* & latius ex *Rosin. lib. 10. cap. 22. per tot. Carol. Sigon. tract. de antiq. jur. civ. Romanor.*

Ibi : *Ex quo ipse adnotaverim.*

111 Quo jure populi Itali, & Latini uterentur antequam illis civitas concederetur, petendum est à Sigon. *tract. de antiq. jur. Ital.* Rosin. *diff. c. 22. vers. Latine colonie.* At Julius Cæsar omnes, qui à Romanis non defecerunt, civitate donavit, deinceps belli causâ, ut penitus extirparetur, aliis Italiæ populis idem concessum est. Sigon. *de antiq. jur. Ital. lib. 3. cap. 1. & 2.* Rosin. *lib. 8. cap. 2. vers. Motum inde.* Arnold. *Vin. in §. ult. num. 3. Inst. de libertin.* Tandem Antonius Imperator constituit, ut omnes qui in orbe Romano existerent, etiam in provinciis jure civitatis Romanæ gauderent. *l. In orbe Romano 17. ff. de stat. homin.* Arnold. *Vin. ubi proximè,* ac prædixi num. 101. Quod sic accipiendum videtur, ut qui Romam non incolebant, cives fierent Romani quoad jus privatum, quod in connubiis, testamentis, usufructibus consistebat, & aliis, de quibus Rosin. *d. cap. 22. in princip.* non quoad jus publicum in Comitibus, Magistratibus, & similibus consistens; nam olim colonis Romanis, qui cives Romani fuere, hoc denegatum est. Rosin. *ubi proximè,* qui latissime de utroque jure per plura differit capita *d. lib. 8. cap. 2. cum seqq.* Vide D. Covar. *infra, sub. n. 11.*

Ibi : *Ut in legione Romana militare possent.*

112 Romanorum exercitus in legiones, & auxilia dividebantur: in his militabant, qui à sociis, & fœderatis populis mittebantur, in illis non nisi ingenui cives Romani, ludicræ artis expertes, ac in quinque classibus, de quibus supra num. 14. descripti, quoniam pluribus prærogativis potiebantur. De his consule Rosin. *lib. 10. cap. 4. per ros. & Flav. Vegetium tract. de re militar. lib. 2.* Legiones ab ipso Romulo sunt institutæ anno urbis 3. vel ut aliis videtur 7. post Sabinos in societatem exceptos. Salian. *Annal. tom. 4. anno mundi 3304. num. 2.* Rosin. *d. cap. 4. in princip.*

113 Jus militandi in legionibus Romanis concessum quondam Italici, & Latini testatur D. Covar. sed contrarium aperte probat Polyb. *lib. 6.* quem dat Rosin. *vers. Altera pars,* ubi militiam Italiæ ad auxilia spectare, non ad legiones, manifestè asseverat idem Rosin. *vers. Ceterum ut ad,* dum ait, solum civibus Romanis ingenuis datum esse, ut legionarii milites fierent: Latinis verò Junianis, sexennio inter vigiles Romæ militarent, lex Vifellia indulset, ut in legionibus censerentur. Ulpian. *tit. 3. §. 4.* qui autem ad militiam navalem admitterentur, quæ terrestri ignobilior aestimabatur, latè tradit Olan. *in suo Paralipom. lib. 2. cap. 12. per tot.*

Ibi : *In eaque Magistratus gerere.*

114 Hoc consequens est, nam iis qui legionibus adscribebantur, ad munera militaria aditus patebat, qui auxiliariis militibus est interdictus. Rosin. *d. vers. Ceterum.*

Ibi : *Jus enim adipiscendi honores in urbe Romana.*

Adde Rosin. *lib. 10. cap. 22. vers. Latine colonie.*

Ibi : *Utque cum Romanis tribubus suffragia ferrent.*

Hoc jus ferendi suffragium in Romanis tribubus solum civibus tributum est, quod aut generaliter populis concedebatur, aut specialiter aliquibus personis etiam extra Romam habitantibus in Italia, aut in qualibet ex fœderatis civitatibus, quæ latrone suffragii non gaudebant, & ita exaudiri debet D. Covar. *in presenti;* nam antequam Latini, & Itali populi jus civitatis impetrarunt, minimè ad suffragium ferendum admittebantur. Vide Rosin. *lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus, cum seqq. & lib. 8. cap. 2. vers. cum igitur,* & aliis, ac *vers. Triennio post,* meminit legis Gracchi, quæ Latinis jus suffragii tribuit, quam ægre Senatus tulit. Salian. *annal. tom. 6. anno mundi 3929. n. 6.* Vide supra n. 6. *in fin.*

Ibi : *Erantque ipsi Latini sicut Romani.*

Ad legem 7. & 8. ff. de censib. l. 3. juncta gloss. *ibi, verb. Duntaxat, C. de Episcop. & cleric. Gloss. verb. Omnes, in l. ult. C. sine cens. vel reliq. Bald. in l. Et in provinciali, C. de servitut. & aqua, Greg. Lop. in l. 2. gloss. 8. tit. 21. p. 2. Sarmient. Selectar. lib. 1. cap. 15. Guttier. Practicar. lib. 3. q. 13. n. 2. Parlador. different. 147. n. 2. Sebast. Covar. in thesaur. ling. Castell. verb. Hidalgo. Arnold. *Vin. in §. per traditionem, num. 7. Inst. de rer. division. Balduin. & alios ibidem, pluresque dabimus infra, sub. vers. Hæc sanè adnotavimus.* Sed omittendum non est, quod civitates populo Romano subditæ fuere in quadruplici differentia, scilicet immunes, vectigales, liberatæ, ac servitutæ affectæ, de quibus singulis Rosin. *lib. 10. cap. 12. vers. Provincias, cum sequenti.**

Ad Num. II.

Jus Latii quale fuerit, præter laudatos supra, 117 num. 111. declarant Balduin. *ubi nuper,* Brisson. *de verb. signif. verb. Italica.*

Ibi : *Scilicet ut civis hic Romanus.*

Anno ab Urbe condita 453. lege Porcia, quæ lata est à M. Porcio Tribuno plebis, vetitum reperitur, ne aliquis Magistratus virgis cæderet, aut necaret civem Romanam, de qua Liv. *decad. 1. lib. ult. Sueton. in Nerone, Cic. pro Rabirio perduellionis reo, Rosin. de antiq. Roman. lib. 8. cap. 2. vers. Sequuta, D. Nicol. Ant. de exil. lib. 1. cap. 7. n. 2.* Unde hodie fustigationis poena nobilibus non infligitur. Bart. *in l. 2. ad fin. ff. de termin. mot. Joseph. Ludovif. Lucensi decis. 1. n. 23. Guazzin. de defens. reor. defens. 33. cap. 4. num. 13. Caball. resol. crimin. cap. 98. num. 28. Guttier. Pract. lib. 4. q. 5. num. 16.*

Magistratibus non licebat civem Romanum capite plectere injussu populi, quod lex Semproniana stabilivit, quæ anno Urbis 630. lata fuit à Cajo Sempronio Graccho Tribuno plebis. Cicer. *ubi proximè, Plutarch. in Gracchis, Rosin. vers. Porciam inde.* qui & alias leges pro civibus Romanis editas recenset.

Ibi :

Ibi : *Tamet si quandoque.*

119 Non omnibus ad civitatem Romanam aditus patebat, quæ initio parcissime concedebatur, quapropter sociale bellum ingruit. Rosin. *d. cap. 2. vers. Cum igitur, & seqq. de quo sup. num. 16.* Verum & civitatis jus non plenum, sed diversimodè coarctatum solebat impetrari pro qualitate, ac meritis impetrantium, ut videre est apud Rosin. *lib. 10. cap. 22. à princip. ac diximus sup. n. 102. Tacit. lib. 3. Annal. ibi : Eisque Romana civitas olim data, cum id rarum, nec nisi virtutum præmium esset.* Aufon. *in August. ait : Livia pro quadam Gallia tributario roganti, civitatem negavit, immunitatem obtulit, assermans se facilius passuram fisco detrabi, quam Civitatis Romanæ vulgari honorem.* Magni æstimans sincerum, atque ab omni colluvione peregrini atque servilis sanguinis servare populum, Civitatem Romanam parcissime dedit. Ita autem grave fuit jus civitatis usurpare, ut ob id capitale supplicium irrogaretur. Suet. *in Claudio, ibi : Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit.*

Ibi : *Quamobrem idem Alciat.*

120 Vide supra, n. 111. ad fin. quæ de intellectu legis *In orbe Romano 17. ff. de statu homin. præmissa sunt;* exemptionem enim à tributorum solutione ad jus publicum civium Romanorum spectasse, non ad privatum, constat aperte: quam prærogativam omnibus Romano Imperio subditis concessisse Imperatorem Antoninum, in quam maximum Reipublicæ dispendium, excogitari nequit, ut D. Covar. admonet *in presenti.*

Ibi : *Eadem ratione, ut opinor.*

De his supra, num. 95. & 109.

Ibi : *Non omnes cives Romani tribum habuerunt.*

121 Tribum illi duntaxat obtinebant, quibus jus suffragii fuit, per quod plene cives Romani fiebant, ut assertum est num. 102. Nec constitutio Imperatoris Antonini libertis prospexit, sed ingenuis, sicut ex aliis traditur supra, num. 101. Imò nec præditi ingenuitate ita jus civitatis indulset, ut in tribubus Romanis suffragia ferrent, nisi specialiter eis concederetur, populis scilicet, vel personis; suffragium enim pro optimo jure civitatis veteres usurparunt, & qui jus suffragii obtinebat, Magistratum ferè habere videbatur. Rosin. *lib. 10. cap. 22. vers. Municipiorum;* unde verisimile non est, quod illud Antoninus omnibus indistinctè tribueret. Vide Olan. *in Paralipom. lib. 5. c. 10. num. 7.*

Ibi : *Igitur quod Livius, Florus, & Asconius.*

122 Aliter hæc veterum Historiographorum testimonia intelleximus supra, num. 109. nam distinctio D. Covar. inter libertos manumissos in civitate, ut ibi permanserint, aut in provinciis, parum ad rem conducere videtur; tribus enim non acquirebatur ratione loci, neque enim omnes incolæ Romæ in tribubus Romanis suffragium ferrebant, & e contra plures extra illam, & Italiam D. de Faria *Novæ Addit. ad Covar. Tom. II.*

habitantes, ut cives Romani ad Comitibus tributa admittebantur. Rosin. *lib. 6. cap. 17. vers. Omnibus civibus, cum seq. Salian. Annal. tom. 6. anno mundi 3929. num. 7.* Ad hæc Scævola *in l. Patronus 34. ff. de legat. 3.* quæ enucleatur, minimè insinuat quod libertus, cui tribus emi iusta est, foret extra Romam; unde absque divinationis nota interpretari textus, ut D. Covar. sentit, non potest, sed generaliter tenendum est, quod ex manumissione nullus libertus tribus assequeretur, sed oportebat aliunde eam legitime comparare. Vide supra, n. 103. & 109.

Vers. *Hæc planè.*

De etymologia verbi *Hidalgo*, quo apud nos 123 nobilis vulgò significatur, quadruplex reperitur sententia. Quidam à fidelitate quondam fidalgum nuncupatum asseverant; quia natura peculiari fidelitatem cordibus nobilium infixit, *l. 2. tit. 2. lib. 6. Recopil. ibi : Por la gran lealtad que Dios en ellos puso.* Bobad. *Polit. lib. 1. cap. 4. num. 1. & 15.* unde quoties grave periculum Reipublicæ vertitur propter perfidiam, desideratur nobilitas ex utroque parente, quia præsumitur exuberantior fidelitas, *l. 6. & 7. tit. 18. part. 2.* ubi dicitur ille *Hidalgo derechamente*, vel ut aliis placet, quod hidalgi speciale juramentum fidelitatis præstant. In hac opinione residet Solorzan. *de jur. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 23. num. 20.* qui dat D. Fr. Prudent. à Sandoval. *in Chronic. Regis Alphonso VII.*

Aliis videtur *Hidalgo* dici, quasi filius Gothi; 124 nam in Hispania qui à gente Gothica originem trahunt, nobiles habentur, quod pro viribus tueatur Guttier. *Practicar. lib. 3. quest. 13. à num. 29.* qui hanc nominis etymologiam probabilem agnoscit num. 80. *vers. Nihilominus,* cui opinioni adstipulatus est Baëza *de imp. debitor. cap. 16. à num. 44.* Alii existimant *Hidalgo* nuncupatum, quod nobiles in Hispania immunes sunt à tributis ad instar Italicorum, quibus quondam jus immunitatis Romani concessere. Ita sentiunt Gregor. Lop. *in l. 2. gloss. 8. tit. 21. part. 2. Ofuald. ad Donell. lib. 24. cap. 22. lit. R, Sarmient. selectar. lib. 1. cap. ult. n. 1. Plerique tandem ex l. 2. tit. 21. part. 2. cum D. Covar. in presenti tenent, Hidalgo idem esse, quod *hijo de algo*, idest filius, vel descendens ab aliquo nobilitate decorato; aliquid enim, sive *algo*, præ se fert, ac importat generis splendorem, divitiarum opulentiam, aut quid aliud, quo homines commendantur, ac plurimi haberi solent, ut post D. Covar. paulò inferius observant Guttier. *sup. numer. 77. & 82. Parlador. different. 145. in princip. num. 3. Baëza num. 45.* & alii pro hac opinione statim recensendi. Nec oportet à nostra lege Regia deviare per doctissimos compilatores edita, qui vernaculi idiomatis forent peritissimi, ut rectè perpendit Joan. Garc. *de Nobilit. gloss. 18. num. 27. Guttier. n. 37.* Unde hæc sententia à nostratibus communiter probatur, eamque tueatur præter Guttier. Parlad. & Garc. *ubi proximè, Otolor. de Nobilit. part. 2. cap. 3. ex num. 4. Roman. in suis Rebuspubl. part. 2. lib. 4. cap. 11. & plurimi quos congerunt Solorzan. ubi sup. Cened. in collectan. part. 2. collect. 15. num. 7. Bobad. in Politic. tom. 1. lib. 1. cap. 3. lit. E, ubi communi subscriptis. Vide l. 13. tit. 7. p. 2. in princ. ubi de verbo Algo.**

Ibi : *Mihi planè, ingenue fateor.*

Hæc & alia in ejusdem sententiæ confutationem 125